

**การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
เมื่อได้รับการประกาศเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแห่งใหม่ของไทย**
**Sustainable Tourism Management of Wat Phra Mahathat after Being
Declared as the New World Cultural Heritage of Thailand**

ปุณยวีร์ ศรีรัตน์*

คณะมนุษยศาสตร์และการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

*e-mail: poonyawee2011@gmail.com

Poonyawee Srirat

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

บทคัดย่อ

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติแวะเวียนเป็นจำนวนมากและกำลังได้รับการประกาศเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแห่งใหม่ประเทศไทยภายในปี พ.ศ. 2559 เนื่องจากเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของประเภทอาคารกลุ่มสถาปัตยกรรม และมีความสัมพันธ์โดยตรงหรือเห็นได้ชัดเจนจากเหตุการณ์หรือประเพณีที่ยังคงอยู่ ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีความจำเป็นต่อวัดพระมหาธาตุฯ ที่จะสร้างสมดุลของสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยดำเนินการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เริ่มตั้งแต่การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดพระมหาธาตุฯ การจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในด้านขีดความสามารถ ด้านพื้นที่และด้านกิจกรรม การจัดการสิ่งแวดล้อม ความสะอาดและบริการ การจัดการตลาดท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการตัดสินใจ วางแผน บริหารจัดการ บริการท่องเที่ยวรับผลประโยชน์ ประเมิน ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มรดกโลกทางวัฒนธรรม

Abstract

Wat Phra Mahathat (Temple of Great Buddhist Stupa) is the most well-known place of all tourist attractions in Nakhon Si Thammarat, where Thai and foreign tourists visit, and being considered to declare as the new world cultural heritage of Thailand within 2016 because of the most significance pattern of architect buildings and direct-and-continuous relationships of exist events or traditions. Therefore, the Sustainable Tourism Management is the important implement to create the social, economic and environmental balances. The procedures to sustain the tourism of the temple are evaluation of the tourism potential; area capacity and activities management; facilities and services management, tourism market management; and participation of community and involved organizations to make decision, to plan, to manage, to get the benefits, to evaluate the management, to adjust and to develop the attraction.

Key words: Sustainable Tourism Management; World Cultural Heritage

บทนำ

ตามที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารได้รับการขึ้นบัญชีเบื้องต้น (Tentative List) จากคณะกรรมการมรดกโลกแห่งองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) เพื่อเตรียมประกาศเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 22 มิถุนายนพ.ศ. 2556 (ฉัตรชัย ศุภระกาญจน์, 2558) หากวัดพระมหาธาตุฯ ได้รับการประกาศมรดกโลกแล้ว จังหวัดนครศรีธรรมราชก็จะเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับโลกเหมือนดังเช่นที่เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานีได้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมมาก่อนแล้ว และทำให้เกิดประโยชน์ได้หลายประการอย่างใดก็ตามความยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และ สังคมของแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนบริเวณโดยรอบ ต้องใช้หลักการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านสิ่งแวดล้อมและความสะอาดและการบริการ ด้านตลาดการท่องเที่ยว (4Ps) และด้านการบริหารจัดการ (ดรชนัน เอมพันธุ์, 2546) และรวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ในด้านการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวด้านการพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว และด้านการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2555) และยุทธศาสตร์จังหวัดนครศรีธรรมราชด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมระดับมาตรฐานสากลให้สมกับวิสัยทัศน์ของจังหวัด คือ “นครแห่งการเรียนรู้ ภูเขาธรรมชาติท่องเที่ยวน่าอยู่ ชุมชนเข้มแข็ง”

การพิจารณาวัดพระมหาธาตุฯ ให้เป็นมรดกโลก

การพิจารณาวัดพระมหาธาตุฯ เพื่อประกาศเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมอยู่ในเกณฑ์ 3 ข้อ (ฉัตรชัย ศุภระกาญจน์, 2558) ได้แก่

เกณฑ์ข้อที่ 2 ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงคุณค่าของมนุษย์ตามกาลเวลาหรือในวัฒนธรรมด้านใดด้านหนึ่งของโลกในการพัฒนาด้านสถาปัตยกรรม หรือทางเทคโนโลยี ศิลปะสถาปัตยกรรมโบราณ การออกแบบผังเมือง หรือการออกแบบภูมิทัศน์ซึ่งที่วัดพระมหาธาตุฯ พบมีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของศิลปะเจดีย์ในยุคสมัยต่างกันโดยเริ่มตั้งแต่เจดีย์ทรงสาญจิตั้งเดิม จากนั้น ก็ถูกสร้างครอบโดยเจดีย์ศิลปะศรีวิชัยดังปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 23 แห่งวัดเสมาเมืองซึ่งได้ระบุนามกษัตริย์ศรีวิชัย คือ “ศรีวิชนะ” (เทศบาลนครศรีธรรมราช, 2551) และปิดท้ายด้วยศิลปะลังกาหรือทรงระฆังคว่ำ (โอคว่ำ) ของเจดีย์ที่สร้างวางเป็นแนวเดียวกับวิหารเขียนและวิหารโพธิ์ลังกา นอกจากนี้ ยังมีภาพปูนปั้นนูนสูงที่แสดงถึงจุดกำเนิดพระพุทธรูปศาสนาที่ผาผนังขนาดด้านข้างบันไดสู่ลานประทักษิณขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ซึ่งเรียกว่า วิหารมหากิเณชกรรม (วิหารทรงม้า หรือวิหารพระม้า) (สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2554) และที่ขาดไม่ได้ คือ คติที่ว่า “ก่อนจะตายต้องไปไหว้พระธาตุเมืองนคร” (สงวน กลิ่นหอม อ่างโน วิมล คำศรี, 2558) เพื่อได้ระลึกถึงพระพุทธรูปของพระศาสดา และพระเจ้าศรีธรรมโศกผู้อุทิศพระราชกุศลสร้างสถูปเจดีย์เก็บพระทันตธาตุอันเป็นตัวแทนพระพุทธรูปเจ้าและยังสอดคล้องกับความเชื่อที่ว่าที่นี่คือ จุดเริ่มต้นพระพุทธรูปศาสนาในดินแดนด้ามขวานไทย โดยเริ่มในอาณาจักรที่ชื่อว่า ตามพรลิงค์ พร้อมกับอาณาจักรศรีวิชัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 500 ซึ่งพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดียได้จัดส่งคณะธรรมทูตสายที่ 8 มายังดินแดนแถบนี้จากทั้งหมด 9 สาย (สืบพงศ์ ธรรมชาติ, 2555)

เกณฑ์ข้อที่ 4 เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของประเภทอาคารกลุ่มสถาปัตยกรรม หรือเทคโนโลยี ศิลปะสถาปัตยกรรม โบราณ การออกแบบผังเมือง หรือการออกแบบภูมิทัศน์ซึ่งบรมธาตุเจดีย์เมืองนครศรีธรรมราชก็จะถูกนำไปเป็นแบบในการสร้างเจดีย์วัดช้างล้อมที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย แม้จะขาดองค์ประกอบเสนาหาก็ตาม (วิไลรัตน์ ยังรอด, 2551) พระเจดีย์ศรีมหาธาตุที่วัดสทิงพระ พระสุวรรณมาลิกเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุที่วัดพะโคะ จังหวัดสงขลา และพระเจดีย์พ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์ที่วัดธาตุน้อย จังหวัดนครศรีธรรมราช

เกณฑ์ข้อที่ 6 ความสัมพันธ์โดยตรงหรือเห็นได้ชัดเจนจากเหตุการณ์หรือประเพณีที่ยังคงอยู่ หรือความคิดหรือความเชื่อ งานศิลปกรรมและวรรณกรรมที่มีความโดดเด่น เป็นสากล ซึ่งวัดพระมหาธาตุฯ ยังคงมีการปฏิบัติประเพณีที่สำคัญ ๆ เช่น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุซึ่งถือปฏิบัติมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 1773 ภายหลังจากพระเจ้าศรีธรรมโศกราชได้พบกับกลุ่มชาวหงสาที่นำผ้าพระบฏ ต่อจากนั้นก็ถูกกำหนดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ให้จัดมีขึ้นในวันวิสาขบูชา และขยายให้จัดเป็นประจำในวันมาฆบูชาเมื่อรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) (ถนอม พูนวงศ์, 2550) โดยเฉพาะการแห่ผ้าขึ้นธาตุในวันมาฆบูชาจัดได้ว่าเป็นมรดกธรรมและมรดกโลก อันแสดงถึงขบวนการศรัทธามหาชนที่สืบสานยาวไกลดุจดั่งผ้าพระบฏที่ยาวเป็นริ้วขบวนสวยงาม (รัตนธาดา แก้วพรหม อ่างโน วิมล คำศรี, 2558) ประเพณีตักบาตรรูปเทียนที่เหล่าพระพุทธรูปศานิกชนนำรูปเทียนดอกไม้ไปนมัสการและจุดไฟเพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ ณ วัดพระมหาธาตุฯ โดยทำเป็นพิธีตักบาตรใส่รูปเทียนและดอกไม้ให้พระสงฆ์เพื่อส่งต่อไปนมัสการองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และประเพณีสวดด้านหรือสวดหนังสือซึ่งแสดงความเจริญด้านภาษาและวรรณกรรมของชาวนครศรีธรรมราช (วิเชียร ณ นคร และ คณะ อ่างโน วิมล คำศรี, 2558)

นอกจากนี้ วัดพระมหาธาตุฯ ยังมีลักษณะของความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมเป็น 2 ส่วน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2556) ได้แก่ (1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เช่น พระบรมธาตุเจดีย์ทรงลังกา ภาพปูนปั้นพระทรงม้า หมู่เจดีย์รายต่าง ๆ พระพุทธรูปทั้งในวิหารและตามระเบียงคด เป็นต้น และ (2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) เป็นเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญา ทรัพย์สินทางปัญญา ระบบคุณค่า ความเชื่อ พฤติกรรมและวิถีชีวิตซึ่งวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นี้มีผู้เสนอว่าน่าจะใช้คำว่า “วิถีชน” จะเห็นภาพได้ชัดเจนกว่า เช่น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีตักบาตรรูปเทียน ประเพณีให้ทานไฟ และประเพณีสวดด้าน เป็นต้น

ประโยชน์ทางการท่องเที่ยวของวัดพระมหาธาตุฯ ได้รับประกาศเป็นมรดกโลก

ผู้เขียนได้ประยุกต์แนวคิดด้านประโยชน์ทางการท่องเที่ยวของแหล่งมรดกโลก (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมการท่องเที่ยว, 2556) ดังนี้

1. แหล่งมรดกโลกจะกลายเป็นพื้นที่คุ้มครองของชาติ ซึ่งจะสามารถระดมเงินทุนและการสนับสนุนจากต่างประเทศ ดังเช่น อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ที่ได้รับการสนับสนุนทั้งจากประเทศจีนและประเทศญี่ปุ่น ในขณะที่เคยมีความสัมพันธ์กับไทยเมื่อครั้งสมัยอยุธยา ได้แก่ เจ็ท เทอ แม่ทัพจีนที่มาในสมัยเจ้านครอินทร์เพื่อช่วยบูรณะซ่อมแซมวัดพนัญเชิงจนได้รับความศรัทธาสร้างเป็นพระซำปอกงหรือพระพุทธรูปรัตนนายก และยามาเดะ นางามาสะ ที่เคยเป็นทหารอาสาญี่ปุ่นเมื่อครั้งสมัยพระเจ้าทรงธรรมจนได้รับฉายา “ซามูไรแห่งอยุธยา” (วิชัย อองศ์วุฒิเวทย์ และ วิไลรัตน์ ยังรอด, 2548)

2. แหล่งมรดกโลกสามารถเป็นตัวอย่างในการคุ้มครอง อนุรักษ์ และบริหารจัดการให้แก่พื้นที่คุ้มครองอื่น ๆ ในประเทศ ดังเช่น ที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่ได้รับความคุ้มครองพื้นที่ธรรมชาติโดยเฉพาะดงพญาเย็น นอกจากนี้ แหล่งมรดกโลกก็ยังมีโอกาสได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในด้านการเงิน องค์ความรู้ เทคนิค และบุคลากรเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป

3. แหล่งมรดกโลกสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก เช่น เมืองฮอยอัน ซึ่งมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างมากหลังจากขึ้นทะเบียนมรดกโลกในปี พ.ศ. 2552 จากจำนวนนักท่องเที่ยววันน้อยกว่า 200,000 คน ในปี พ.ศ. 2540 เป็นมากกว่า 1 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2550 ทั้งนี้ จากสถิตินักท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2556 มีจำนวนทั้งสิ้น 2,026,681 คน แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน 36,808 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 1,989,873 คน โดยมีอัตราการพักเฉลี่ย คือ 2.54 วัน (นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศพักเฉลี่ย 2.96 วัน และนักท่องเที่ยวไทยพักเฉลี่ย 2.54 วัน) มีอัตราการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ย 1,859.20บาท/วัน/คน (นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1,874.69 บาท/วัน/คน และนักท่องเที่ยวไทยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1,858.57 บาท/วัน/คน) มีรายได้จากการท่องเที่ยวรวมทั้งสิ้น 10,397,620,000 บาท (รายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 220,990,000 บาท รายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย 10,176,630,000 บาท) โดยนครศรีธรรมราชได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้อยู่ในแคมเปญ 12 เมืองต้องห้ามพลาด (นครสองธรรม: ธรรมะ+ ธรรมชาติ) ปักหมุดหยุดเวลา ราคาเดียวเที่ยวทั่วไทย และวัน

ธรรมดาเที่ยวไม่ธรรมดา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครศรีธรรมราช, 2558)

4. เกิดความเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ร่วมกับวัดพระมหาธาตุฯ ได้แก่

4.1 วัดแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ ซึ่งเป็นวัดที่สร้างอยู่ในพื้นที่ภูมิลำเนาเดิมของแม่เจ้าอยู่หัวหรือพระนางเลือดขาว พระมเหสีของพระเจ้าศรีธรรมโศกราช เจ้าผู้ครองนครศรีธรรมราชแต่โบราณ

4.2 วัดนางพระยาอำเภอเมือง ซึ่งสร้างโดยพระนางจันทรา (พระมารดาของพระเจ้าศรีธรรมโศกราช)

4.3 วัดพัทธสีมา อำเภอเชียรใหญ่ ซึ่งสร้างโดยแม่เจ้าอยู่หัว (มเหสีของพระเจ้าศรีธรรมโศกราช)

4.4 วัดจันทร์ธาตุธาราม สร้างโดยพระนางสนตรา (พระชนิษฐาของพระเจ้าศรีธรรมโศกราช) ซึ่งมีเจดีย์ปะการังศิลปะลังกาแบบเดียวกับองค์พระบรมธาตุเจดีย์ของวัดพระมหาธาตุฯ

5. เกิดการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ เช่น คีรีวงซึ่งเป็นหมู่บ้านสวนผลไม้และกลุ่มอาชีพกลางขุนเขาซึ่งมีอากาศดีที่สุดในประเทศไทย ทะเลหมอกกรุงชิง น้ำตกกรุงชิง ถ้ำน้ำเจ้าพระยาศรีธรรมโศกราช โบราณสถานโมคลานที่เป็นชุมชนผสมผสานระหว่างพุทธและพราหมณ์ก่อนย้ายเข้ามาเขตตัวเมืองนครศรีธรรมราช โบราณสถานเขาคาที่ตั้งชุมชนพราหมณ์ยุคแรกเริ่มก่อนย้ายไปอยู่ที่ย่านท่าชี (ชีพราหมณ์) ในเขตตัวเมืองนครศรีธรรมราช เสาชิงช้า หอพระอิศวร หอพระนารายณ์ กำแพงเมืองเก่า พิพิธภัณฑสถานนครศรีธรรมราชที่จัดแสดงนิทรรศการภาพรวม เมืองนครศรีธรรมราชวัดเขาขุนพนม ซึ่งเป็นที่พำนักธิดาอดีตเจ้าเมืองสายสกุล ณ นคร และเชื่อกันว่าพระเจ้าตากสินเคยเสด็จออกผนวชอยู่ที่นี่เป็นเวลากว่า 15 ปี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครศรีธรรมราช, 2557)

6. มีการลงทุนด้านบริการที่เกี่ยวข้องนักท่องเที่ยวโดยตรง อาทิ โรงแรม ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น บริการที่เกี่ยวข้องทางอ้อม อาทิ บริษัทรถเช่า บริการรถลีมูซีน เป็นต้น

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีลักษณะสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ (1) เป็นการท่องเที่ยวทุกประเภททั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยว

ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม (2) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว (3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว (4) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม (5) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ (6) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นด้วย

งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของรัศมีอ่อนปรีดา (2558) ที่ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดราชบุรี และจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่ามีการจัดการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยวแวะเวียนมาเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มีการรณรงค์ให้อนุรักษ์พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตลอดจนการสร้างความรู้สึกรักให้ผูกพันต่อแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและยินดีที่จะบอกผู้อื่นให้แวะเวียน ส่วนการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับจัดการแหล่งท่องเที่ยว การตัดสินใจและร่วมกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

การพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ผู้เขียนได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมของแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนบริเวณโดยรอบซึ่ง ดร.ชนันท์ (2546) ต้องพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ อย่างเป็นระบบโดยมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญอยู่ 4 ด้าน ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรท่องเที่ยว (Tourism Destination and Services) สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ (Tourism Facilities and Services) ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Markets) และการบริหารจัดการ (Management) ซึ่งสรุปสาระสำคัญดังนี้

1. ด้านแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยว เป้าหมายที่เป็นหัวใจหลักขององค์ประกอบนี้จะเน้นคุณภาพและความยั่งยืนเป็นสำคัญไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและบริหารจัดการต้องพิจารณาถึงกิจกรรมหลักเพื่อให้ทราบและตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญ และข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมทั้งด้านชีวภาพ ด้านกายภาพและด้านสังคมจิตวิทยา

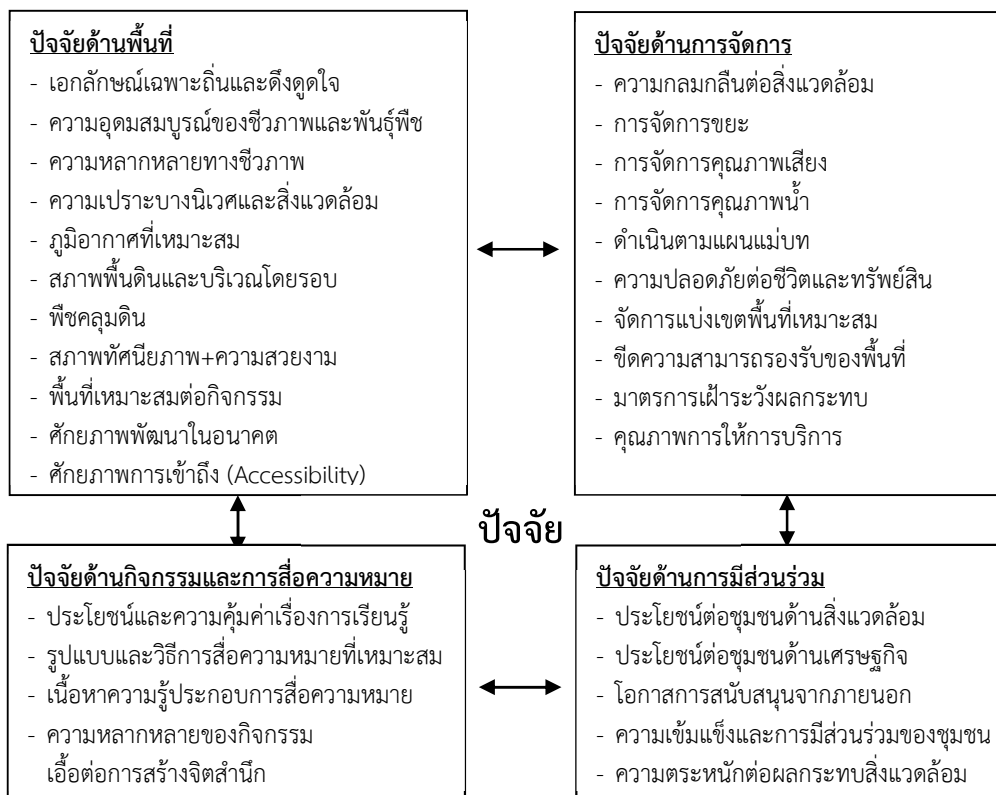
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการขึ้นอยู่กับขีดความสามารถในการรองรับได้ของสภาพแวดล้อมสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยทั่วไปจะพิจารณาในด้านความกลมกลืนกับสภาพภูมิทัศน์เดิมที่สอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวและขีดความสามารถการรองรับได้ทุกด้านของพื้นที่ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและข้อมูลหรือการสื่อความหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้เข้าใจ และตระหนักเกี่ยวกับพื้นที่และทรัพยากร

3. ด้านตลาดการท่องเที่ยวตามหลักการตลาดจัดว่า ความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นอุปสงค์ของการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามเพื่อให้การจัดการด้านตลาดประสบความสำเร็จในระยะเวลายั่งยืน เราควรคำนึงถึงหลักการพื้นฐานของการศึกษาวิเคราะห์และคาดคะเนกลุ่มตลาดเฉพาะที่สนใจหรือมีแนวโน้มจะเลือกใช้รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นพิเศษ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิหลังของนักท่องเที่ยว ความต้องการ ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

4. ด้านการบริหารจัดการ การบริหารจัดการ ถือเป็นองค์ประกอบ หรือกลไกสำคัญยิ่งที่จะทำให้วัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จทั้งนี้ ควรมีการรอบในการพัฒนาและดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน คัดสรรบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมตรง

กับการะงาน อีกทั้งการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนท้องถิ่นควรได้รับโอกาส การมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนและมีการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์ ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

นอกจากนี้ ศักยภาพของการท่องเที่ยวก็เป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในวัดพระมหาธาตุฯ โดยผู้เขียนได้นำแนวคิดของวิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2538) กล่าวว่า ศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวหมายถึง คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวหรือศักยภาพของตัวแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจและสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว รวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวก สภาพการเข้าถึงสภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยวและความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ขณะที่เทิดชาย ช่วยบำรุง (2551) ได้เสนอว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและโบราณวัตถุประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ด้านการเข้าถึงแหล่ง ด้านความปลอดภัย ด้านความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยว และด้านความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และ จิตศักดิ์ พุฒจรรย์ (2545 อ้างใน ชลตรงค์ ทองสง และ อำนาจ รักษาพล, 2555) ได้จัดทำแผนภูมิสรุปแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัย (Factor) บ่งชี้ศักยภาพของการท่องเที่ยว (รูปที่ 1)

รูปที่ 1 แผนภูมิแสดงปัจจัย บ่งชี้ศักยภาพการท่องเที่ยว

ที่มา: จิตศักดิ์ พุฒจรรย์ (2545 อ้างใน ชลตรงค์ ทองสง และ อำนาจ รักษาพล, 2555)

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของวัดพระมหาธาตุฯ เมื่อได้รับการประกาศเป็นมรดกโลก

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของวัดพระมหาธาตุฯ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนมีรายละเอียด ดังนี้

1. จัดทำประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยพิจารณาปัจจัยชี้ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและการสื่อความหมายและด้านการมีส่วนร่วมเพื่อประเมินระดับศักยภาพในด้านต่าง ๆ และจัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่น่าสนใจภายในวัด โดยได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุนวิจัย และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ซึ่งการจัดทำประเมินควรมาจากภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1.1 นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวที่เป็นอาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาที่มีการเปิดสอนด้านการท่องเที่ยว

1.2 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครศรีธรรมราช สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด และสำนักศิลปากรที่ 14

1.3 องค์กรปกครองท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลนครศรีธรรมราชและองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.4 ภาคธุรกิจ ได้แก่ ชมรมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์จังหวัดนครศรีธรรมราช สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.5 ภาคประชาชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนรอบบริเวณวัดพระมหาธาตุฯ และเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช

ทั้งนี้ หลังจากได้ผลการประเมินศักยภาพแล้ว จะต้องมีการปรับปรุงในส่วนที่ได้รับการประเมินได้คะแนนในระดับต่ำ และหาแนวทางรักษาศักยภาพในส่วนที่ได้คะแนนในระดับสูง

2. การจัดการแหล่งท่องเที่ยวควรดำเนินการดังนี้

2.1 การจัดการเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่

2.1.1) กำหนดการหมุนเวียนของรถที่เข้าจอดในพื้นที่โดยใช้เวลาในการจำกัดการจอดเหมือนกับห้างสรรพสินค้า เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้พื้นที่จอดรถได้ทั่วถึง

2.1.2) การกำหนดชนิดยานพาหนะที่เข้าถึงพื้นที่ภายในวัดเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อโครงสร้างโบราณสถาน และขนาดพื้นที่ในการจอดรถขนาดใหญ่ อาจจัดรถรางรับ-ส่งระหว่างที่จอดรถขนาดใหญ่ด้านนอก (บริเวณสนามหน้าเมือง) มายังวัด

2.1.3) กำหนดพื้นที่ในการรวมตัวนักท่องเที่ยว (Embassy Point) สำหรับการเดินทางเป็นหมู่คณะเพื่อให้ข้อมูลเบื้องต้นก่อนเข้าชมส่วนต่าง ๆ ของวัด และให้มีการหมุนเวียนคณะนักท่องเที่ยวผ่านจุดรวมตัวดังกล่าว ซึ่งจุดรวมตัวที่เหมาะสมจะต้องมีพื้นที่กว้าง และนักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นภาพรวมของวัดได้ (บริเวณลานต้นโพธิ์ติดกำแพงวัดฝั่งตะวันออก)

2.1.4) จัดเจ้าหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยวให้หมุนเวียนในการขึ้นลงฐานเจดีย์ เพื่อไม่ให้เกิดการแออัดของนักท่องเที่ยวหรือเกิดอุบัติเหตุในการสัญจรผ่านไปมา

2.2 กำหนดพื้นที่การใช้สอยที่ไม่กระทบต่อโบราณสถานและโบราณวัตถุต่าง ๆ เช่น จัดพื้นที่ร้านค้าไว้นอกเขตโบราณสถาน จัดพื้นที่จุดรูปเขียนภายนอกอาคาร จำกัดการก่อสร้างอาคารที่อาจกระทบต่อทัศนียภาพ กำหนดพื้นที่จอดรถสำหรับรถโดยสารนักท่องเที่ยวขนาดใหญ่ที่ต้องจอดห่างจากพื้นที่โบราณสถาน เป็นต้น ซึ่งจะช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพเดิม และป้องกันผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยว

2.3 ทำป้ายแจ้งเตือนการกระทำที่ไม่เหมาะสมหรืออาจส่งผลกระทบต่อโบราณสถานและโบราณวัตถุ โดยจัดทำป้ายแนะนำการแต่งกายที่เหมาะสม การปฏิบัติตนขณะชมโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ถูกต้องก่อนเข้าแนวกำแพงระเบียงคดพร้อมระบุบทลงโทษ

2.4 กำหนดกิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวัดพระมหาธาตุฯ เช่น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีตักบาตรรูปเทียน ประเพณีให้ทานไฟ ประเพณีสวดदान เป็นต้น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการสืบสานประเพณี

2.5 สร้างความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่วัด เช่น การสวดมนต์และนั่งสมาธิ การทำบุญบริจาค การให้อาหารนก การแห่ผ้าขึ้นพระบรมธาตุเจดีย์ การขอพรพระแอดโดยใช้ไม้ธูปตามตัวเพื่อแก้ปวดเมื่อยหรือปวดตามข้อต่าง ๆ การชมพิพิธภัณฑสถานในวิหารเขียนและวิหารโพธิ์ลังกาการนั่งรถสามล้อชมย่านเมืองเก่า เป็นต้น

3. การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ

3.1 ห้องประชาสัมพันธ์ควรตั้งอยู่ใกล้กับระเบียบคดก่อนเข้าไปในพื้นที่ ส่วนการให้ข้อมูลนั้น ไม่ควรเปิดเพลงหรือพูดผ่านเสียงตามสายที่เสียงดังอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากกระทบต่อการบรรยายให้ข้อมูลนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ และสร้างความรำคาญต่อนักท่องเที่ยวที่ต้องใช้สมาธิในการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พร้อมจัดวางเอกสารแผ่นพับหรือคู่มือเที่ยววัดพระมหาธาตุฯ

3.2 ในบริเวณซุ้มประตูทางเข้าและทางเชื่อมลานจอดรถควรติดตั้งป้ายแสดงแผนผังส่วนประกอบโบราณสถาน และป้ายแนะนำสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้อง (ห้องสุขา ร้านค้า ที่จอดรถ ห้องประชาสัมพันธ์ ซุ้มดอกไม้รูปเทียน พื้นที่จุดรูปเทียน)

3.3 การจัดการระบบการสื่อความหมายที่เกี่ยวข้องความสำคัญในองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในวัด เช่น พระบรมธาตุเจดีย์ เจดีย์พระปัญญา วิหารพระทรงม้า วิหารโพธิ์ลังกาและต้นศรีมหาโพธิ์ วิหารธรรมศาลา วิหารหลวง วิหารสามจอม วิหารพระแอด เป็นต้น ซึ่งอาจพัฒนาเป็นการสื่อความหมายด้วยเทคโนโลยี (Audio Guide and Multimedia Screen)

3.4 แผงขายดอกไม้ควรจัดพื้นที่ให้เป็นระเบียบบริเวณด้านข้างประตูเข้าวัด โดยไม่กีดขวางการเดินทางของนักท่องเที่ยว และไม่ควรมีการเร่ขายดอกไม้ รูปเทียน และทองคำเปลวตามพื้นที่ต่าง ๆ ในบริเวณซึ่งจะสร้างความรำคาญต่อนักท่องเที่ยว

3.5 ส่งเสริมร้านค้าที่ขายสินค้าที่ระลึกให้นำเสนอสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช (ผลิตภัณฑ์จากกระจูด ย่านลิเภา ผ้ายก เครื่องถมสามกษัตริย์ หนังสติ๊ก ฯลฯ) เนื่องจากวัดพระมหาธาตุฯ เป็นจุดท่องเที่ยวหลักของจังหวัดนครศรีธรรมราช การนำสินค้าดังกล่าวมาจำหน่ายจะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงคุณค่าที่เพิ่มขึ้นจากการแวะเยือนวัดพระมหาธาตุฯ

3.6 ห้องสุขาควรได้รับการปรับปรุงโถปัสสาวะและโถอุจจาระเนื่องจากบางชิ้นมีรอยแตก และมีคราบสกปรกติด และไม่ควรให้รถจอดปิดทางเชื่อมไปยังอาคารห้องสุขา ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวสับสนหรือลำบากต่อการเข้าใช้บริการ นอกจากนี้ ควรมีการทำราวเหล็กและโถอุจจาระแบบนั่งเพื่อรองรับผู้พิการและผู้สูงอายุด้วย

3.7 บุคลากร

1) จัดอาสาสมัครมัคคุเทศก์หรือนักศึกษาด้านการท่องเที่ยวทั้งในระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษาที่ใส่ชุดพื้นถิ่นหมิ่นเวียนให้ข้อมูลประจำส่วนที่สำคัญของวัด เช่น วิหารทับเกษตร (ระเบียงตีนธาตุ) พิพิธภัณฑน์ในวิหารเขียนและวิหารโพธิ์ลังกา เป็นต้น

2) จัดอาสาสมัครเพื่ออำนวยความสะดวกในการจอดรถและให้สัญญาณจราจรระหว่างรถที่เข้า-ออก และรถที่สัญจรผ่านไปมา

3.8 ทางเดินสัญจรระหว่างโบราณสถานต่าง ๆ ภายในวัดควรจัดระบบระบายน้ำและขจัดคราบตะไคร่ที่อาจเกิดอุบัติเหตุในการลื่นล้ม

3.9 ห้องปฐมพยาบาลควรมีอาสาพยาบาลจากโรงพยาบาลใกล้เคียงหรือจากมูลนิธิกุ๊กภัยหมื่นเวียนมาประจำ ซึ่งพื้นที่วัดส่วนใหญ่เปิดโล่ง นักท่องเที่ยวบางคนอาจเป็นลมในขณะที่เที่ยวชมเนื่องจากอากาศร้อนและขาดอากาศหายใจในบริเวณที่แออัดไปด้วยผู้คน โดยเฉพาะในอาคารที่คับแคบหรือในวันงานเทศกาลประเพณีที่มีผู้คนหนาแน่น

3.10 ห้องบริการมัคคุเทศก์อาสาเพื่ออำนวยความสะดวก ให้ข้อมูลแนะนำเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะ โดยมีนักศึกษาระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษาที่ผ่านการอบรมการสื่อความหมายมาประจำพื้นที่เพื่อหมิ่นเวียนให้บริการ

4. ด้านการบริหารจัดการ โดยกำหนดองค์กรที่เป็นกลไกบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอาจจัดตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวประจำวัด ทั้งนี้ สามารถแบ่งโครงสร้างการบริหารจัดการที่แบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่

4.1 ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ให้ข้อมูลประกาศกระจายเสียงเกี่ยวกับกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ แจ้งติดตามนักท่องเที่ยวที่พลัดหลง จัดทำแผ่นพับหรือคู่มือ และป้ายสื่อความหมายต่าง ๆ รวมถึงป้ายเตือน

4.2 ฝ่ายจัดการผลประโยชน์ ทำหน้าที่ดูแลการจัดเก็บเงินบริจาคทำบุญ เงินสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และจัดจ้างบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวภายในวัด ตลอดจนดูแลสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในวัด

4.3 ฝ่ายกิจกรรม ทำหน้าที่ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมหรือประเพณี

4.4 ฝ่ายติดตามและตรวจสอบ ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานด้านต่าง ๆ ประเมินและสรุปปัญหาในการบริหารจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวภายในวัดและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อโบราณสถาน โบราณวัตถุ และขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้อง

5. การจัดการด้านตลาดการท่องเที่ยวโดยดำเนินการผ่านกลไกของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครศรีธรรมราช ชมรมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์จังหวัดนครศรีธรรมราช สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราชและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้การจัดการด้านตลาดการท่องเที่ยวจะต้องมุ่งดำเนินการประชาสัมพันธ์ความสำคัญของวัดพระมหาธาตุในฐานะเป็นแหล่งตัวอย่างด้านสถาปัตยกรรม

และด้านกิจกรรมประเพณีที่มีเอกลักษณ์และมีคุณค่าทางศาสนาของภาคใต้ (Product) และเป็นสถานที่ง่ายต่อการเดินทางเข้าถึง โดยสอดแทรกไว้ในรายการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น ๆ (ทะเลอ่าวไทย ทะเลอันดามัน) (Place) ซึ่งอาจนำเสนอเป็นแพ็คเกจท่องเที่ยว (One Price Thailand เมืองต้องห้ามพลาด เที่ยววันธรรมดาที่ไม่ธรรมดา ฯลฯ) ทั้งนี้ ควรกำหนดอยู่ในราคาที่ไม่แพงและมีความคุ้มค่า (Price) และนำเสนอในงานท่องเที่ยวทั้งระดับประเทศและระดับชาติเพื่อส่งเสริมการรับรู้และสร้างความน่าสนใจให้นักท่องเที่ยว (Promotion) ให้ได้แฉะชมโดยอาจจัดทำในการรณรงค์ราคาเดียวเที่ยวทั่วไทย (One Package One Price) เที่ยววันธรรมดาที่มีราคาไม่แพงและร่วมทำแพ็คเกจกับสายการบินและโรงแรม

6. ด้านการมีส่วนร่วมโดยให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนร่วมจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่วัดตามโครงสร้างการบริหารจัดการทั้ง 4 ฝ่าย ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงหลักของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการจัดการรายได้ทางการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในกิจกรรมบริการนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการประเมิน หาแนวทางแก้ไข และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

สรุป

เมื่อวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารได้รับการประกาศเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแห่งใหม่ของไทยแล้ว ด้วยหลักเกณฑ์ด้านการเปลี่ยนแปลงของศิลปะเจดีย์ในยุคสมัยต่างกัน ด้านการเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของประเภทอาคารกลุ่มสถาปัตยกรรม และด้านความสัมพันธ์โดยตรงหรือเห็นได้ชัดเจนจากเหตุการณ์หรือประเพณีที่ยังคงอยู่ การจัดการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการท่องเที่ยวของวัดพระมหาธาตุฯ เพื่อความสมดุลระหว่างความประทับใจของนักท่องเที่ยว ความอยู่ดีกินดีของคนในชุมชน และสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งการจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนควรมีดำเนินการอย่างมีขั้นตอน ได้แก่ (1) การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดพระมหาธาตุฯ (2) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวในด้านขีดความสามารถและด้านพื้นที่และกิจกรรม (3) การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ (4) การบริหารจัดการโดยมีองค์กรเฉพาะพื้นที่เป็นกลไกในการดำเนินการ (5) การจัดการตลาดท่องเที่ยว และ (6) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การบริการท่องเที่ยว การรับผลประโยชน์ ร่วมประเมินผลร่วมปรับปรุงและพัฒนา เหล่านี้จะทำให้การท่องเที่ยวของวัดพระมหาธาตุฯ มีความต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืนให้สมกับการเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแห่งใหม่ของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรมการท่องเที่ยว. (2556). *การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมของโลกอย่างมีความรับผิดชอบในพื้นที่ กลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2555). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559*. ค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2558, จาก <http://www.tourismkm-asean.org/ยุทธศาสตร์ท่องเที่ยว/แผนการท่องเที่ยวประเทศ/ท่องเที่ยวแห่งชาติ-2555-2559.html>.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). *มรดกโลก*. ค้นเมื่อ 28 กันยายน 2558, จาก <http://www.m-culture.go.th/international/index.php/องค์ความรู้/2013-08-02-13-50-38/item/มรดกโลก-world-heritage>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานนครศรีธรรมราช. (2557). *นครศรีธรรมราช เมืองทองลิบสอง*. นกษัตริ. นครศรีธรรมราช: ม.ป.พ.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานนครศรีธรรมราช. (2558). *รายงานผลการดำเนินงานด้านตลาดการท่องเที่ยว*. นครศรีธรรมราช: ม.ป.พ.
- ฉัตรชัย ศุภระกาญจน์. (2558). *พระบรมธาตุสู่มรดกโลก*. นครศรีธรรมราช: บริษัท ไทย พรินต์ติ้ง จำกัด.
- ชลตรงค์ ทองสง และ อำนาง รักษาพล. (2555). *ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชุมพรและแนวทางในการพัฒนา* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- ชัยวัชร พรหมจิตติพิงศ์ และ สาดิยา มิงวงศ์. (2555). *พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาโบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 7(2), 39-56.
- ดรรชนี เอมพันธ์. (2546). *เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการวางแผนอุทยานและพื้นที่นันทนาการ ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา*. คณะวนศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (อัดสำเนา).

- ถนน พูนวงศ์. (2550). *ประวัติศาสตร์เมือง นครศรีธรรมราช*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เทศบาลนครศรีธรรมราช. (2551). *ศิลาจารึก นครศรีธรรมราช*. นครศรีธรรมราช: พิพิธภัณฑสถานเมืองนครศรีธรรมราช.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2551). *เอกสารประกอบการบรรยาย วิชาการวางแผนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว*. มหาวิทยาลัยนเรศวร. (อัดสำเนา).
- ธวัชชัย องค์กรวิเวทย์ และ วิไลรัตน์ ยั่งรอด. (2548). *คู่มือท่องเที่ยว-เรียนรู้ อยู่ชยา*. กรุงเทพฯ: บริษัท ออฟเซ็ท ครีเอชั่น จำกัด.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยว แบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- รัศมี อ่อนปรีดา. (2558). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดราชบุรีและจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 6(1), 135-136.
- วิไลรัตน์ ยั่งรอด. (2551). *คู่มือท่องเที่ยว-เรียนรู้ สุขโขทัย ศรีสังขมาลัย*. กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส.
- วิวัฒน์ ชัยบุญยภักดิ์. (2538). ศักยภาพสำคัญอย่างไรต่อการท่องเที่ยว. *จุลสารการท่องเที่ยว*, 14(2), 42-45.
- สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2554). *คู่มือนำเที่ยววัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร*. นครศรีธรรมราช: ห้างหุ้นส่วนจำกัด บี.พี. ออฟเซ็ท.
- สีบพงศ์ ธรรมชาติ. (2554). พระพุทธศาสนาใน “นครศรีธรรมราช” และภาคใต้ของประเทศไทย. ใน *สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์*, 12(1), 92-97.
- อำนาจ รักษาพล. (2554). *คู่มือประกอบการอบรม โครงการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช กิจกรรม พัฒนาและยกระดับมาตรฐานการบริหาร การจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน*. นครศรีธรรมราช: สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดนครศรีธรรมราช.

Translated Thai References

- Boonyapak, W. (1995). How is potential important to tourism. *Tourism Journal*, 14(2), 42-45. [in Thai]
- Choibamroong, T. (2008). Handout of Tourism Site Planning and Development. Bangkok: Graduate School of Naresuan University. n.p. [in Thai]
- Department of Tourism, Ministry of Tourism and Sports. (2013). *Report of Workshop on Promoting Responsible Heritage Tourism for Greater Mekong Sub-region (GMS)*. Bangkok: Author. [in Thai]
- Emphandhu, D. (2003). *Handout of Planning and Design for Parks and Recreation Area*. Faculty of Forestry, Kasetsart University. (Copied). [in Thai]
- Jittangwatana, B. (2005). *Sustainable Tourism Development*. Bangkok: Press and Design Co., Ltd. [in Thai]
- Ministry of Culture. (2013). World Heritage. Retrieved September 28, 2016, from <http://www.m-culture.go.th/international/index.php/Knowledge/2013-08-02-13-50-38/item/world-heritage>. [in Thai]
- Ministry of Tourism and Sports. (2012). National Plan of Tourism Management in 2012-2016. Retrieved November 9, 2015, from [http://www.tourismkm-asean.org/Tourism strategy/United travel plans/ National Tourism-2555-2559.html](http://www.tourismkm-asean.org/Tourism%20strategy/United%20travel%20plans/National%20Tourism-2555-2559.html). [in Thai]
- Nakhon Si Thammarat Office of Tourism Authority of Thailand. (2014). *Nakhon Si Thammarat, Golden City of 12 Zodiac Cities*. Nakhon Si Thammarat: Author. [in Thai]
- Nakhon Si Thammarat Office of Tourism Authority of Thailand. (2015). *Overall Results of Tourism Marketing in Nakhon Si Thammarat*. Nakhon Si Thammarat: Author. [in Thai]

- Nakhon Si Thammarat Provincial Office of Tourism and Sports. (2011). *Guiding Handbook of Wat Phra Mahathat. Nakhon Si Thammarat*: B.P. Offset Part., Ltd. [in Thai]
- Nakhon Si Thamarat City Municipality. (2008). *Stone Inscriptions of Nakhon Si Thammarat*. Nakhon Si Thammarat: Nakhon Si Thammarat City Museum. [in Thai]
- Ongwutthiwet, T., & Yongrot, W. (2005). *Handbook for Learning and Traveling in Ayutthaya*. Bangkok: Offset Creation Co., Ltd.[in Thai]
- Onpreeda, R. (2015). The sustainable tourism development in ratchaburi and Samut Songkhram Provinces. *Academic Journal of Phranakhon Rajabhat University*, 6(1), 135-136. [in Thai]
- Poonwong, T. (2007). *History of Nakhon Si Thammarat*. Bangkok: Odeon Store. [in Thai]
- Promjittiphong, C., & Mingwong, S. (2012). Inappropriate behaviors of tourists in historical tourism destinations: a case study of historical sites in Pranakhon Sri Ayutthaya historical park, Pranakhon Sri Ayutthaya Province. *Journal of Thai Hospitality & Tourism of Tourism Academic Association of Thailand*, 7(2), 39-56. [in Thai]
- Ruksapol, A. (2011). Training Handbook of Project for Developing the Tourism Management Potential of Nakhon Si Thammarat: Activity of Developing and Enhancing the Management Standard for Community-Based Tourism Network. Nakhon Si Thammarat: Nakhon Si Thammarat Provincial Office of Tourism and Sports. [in Thai]
- Sukarakan, C. (2015). *Enhancing the Great Buddhist Stupa to be the World Heritage*. Nakhon Si Thammarat: Time Printing Co., Ltd. [in Thai]
- Tongsong, C., & Ruksapol, A. (2012). *Potential of Ecotourism Site in Chumphon and Guidelines for Development in Chumphon Province* (Research Report). Bangkok: National Research Council of Thailand (NRCT). [in Thai]
- Thammachat, S. (2011). Buddhism in “Nakhon Si Thammarat” and Southern region of Thailand. In *Walailak University’s Asarom Cultural Journal*, 7(1), 92-97. [in Thai]
- Yongrot, W. (2008). *Handbook for Learning and Traveling in Sukhothai and Sri Sat Chanalai Historical Parks*. Bangkok: Museum Press. [in Thai]